

II

6067

DARE DE SEAMĂ

DESPRE

O călătorie științifică în Austria și Germania

ADRESATĂ

D-lor General G. ANGHELESCU și PETRE CHIȚU

Epitropii așezămintelor bisericești Madona-Dudu din Craiova

DE

D-r GEORGE MILETICIU

Medic Primar.

Institutul grafic SAMITCA

I. SAMITCA & D. BARAȘ.—SOCIETATE ÎN COMANDITĂ, CRAIOVA

1907.

DARE DE SEAMĂ

O călătorie științifică în Austria și Germania

DARE DE SEAMĂ

DESPRE

O călătorie științifică în Austria și Germania

INSTITUTUL ȘTIINȚIFIC

ȘTIINȚA ȘI DE ÎNĂLȚĂRI - SOCIETATE ÎN ÎNĂLȚĂRI

1907

DARE DE SEAMĂ

DESPRE

O călătorie științifică în Austria și Germania

ADRESATĂ

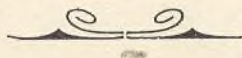
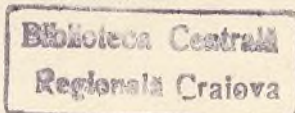
D-lor General G. ANGHELESCU și PETRE CHIȚU

Epitropii așezămintelor bisericeii Madona-Dudu din Craiova

DE

D-r GEORGE MILETICIU

Medic Primar.

Institutul grafic SAMITCA

I. SAMITCA & D. BARAȘ.—SOCIETATE ÎN COMANDITĂ, CRAIOVA

1907.

67,523.

6067

Domnilor Epitropi!

În viața culturală nu poate exista de cât progres zilnic, orice oprire în loc, nu este de cât regres. Această axiomă trebuie aplicată mai ales în medicină. Medicul conștient de misiunea sa va lucra neîncetat, el va căuta a se instrui încontinuu până la sfârșitul carierei sale. Astfel, el va aplica în prima linie spitalului pe care îl conduce, toate ameliorările și perfecțiunile datorite progresului zilnic al științei medicale.

Subsemnatul în curs de douăzeci de ani de când conduc sanatoriul nostru, am asistat la congrese medicale internaționale, la congrese în țară și în fiecare an întreprind călătorii spre a fi în curent cu progresele în asistență și tratamentul boalelor psiho-nervoase.

Astfel și în anul curent 1907, în lunile Iunie și Iulie, am întreprins o călătorie mai lungă prin Austria și Germania, spre a studia cu deamănuntul diferite sanatorii și institute cu totul noi, destinate pentru căutarea bolnavilor nevropați și psihopați. Am studiat aceste institute din punctul de vedere al construcției, al situațiunei, al organizațiunei medicale și administrative,

al personalului, condițiunile ce se cer la admiterea bolnavilor, alimentația, bucătăria, băile, atelierele, salariile etc. Ași fi dorit să întind această călătorie științifică și mai departe, dar absența de șase săptămâni de la practica mea medicală, cât și călătoria cea costisitoare, îmi impuneau sacrificii materiale considerabile.

La această lungă călătorie științifică m'a îndemnat în prima linie starea precară în care a ajuns spitalul nostru.

Domnilor Epitropi! Vă este cunoscut că în anul 1891 când s'a predat spitalul destinațiunei sale, subsemnatul l-am organizat, am instalat primii bolnavi, am elaborat regulamentul interior încă astăzi în vigoare, și l-am condus până astăzi cu conștiința datoriei mele îndeplinită. Din partea subsemnatului au eșit nu puține publicațiuni destul de importante, rezultatele curative au fost foarte favorabile cu toate mijloacele insuficiente de care dispuneam. Astfel pot privi cu satisfacțiune o muncă conștiințioasă de două decenii, iar micului nostru sanatoriu mă fălesc a-i fi procurat un bun nume atât în țară cât și în străinătate. Permiteți-mi cu această ocaziune a menționa numai câteva recente publicațiuni străine și române, care vorbesc despre sanatoriul Madona-Dudu din Craiova prin lucrările medicului său primar.

D-r Baer-Berlin und D-r. Laquer-Wiesbaden, Die Trunksucht und ihre Abwehr. I. Vol. de 242 pag. Berlin-Wien 1907 pag. 101.

D-r P. Zosin. Progresele psihiatriei. Lecțiuni de

deschidere clinică la facultatea din Iași. Un vol. de 36 pag. Iași 1907 pag. 30—31.

Revista Științelor Medicale „București“ No. 4, an. 1906 pag. 476—486. Fapte clinice.

Revista „Spitalul“ No. 21 an. 1906 pag. 475—486.

Revue de Psychiatrie, 1906 No. de Janvier.

D-r Iuliano Moreira. Directeur de l'institut national des aliénés à Rio de Janeiro. Brazilia. Scrisoarea din Ianuarie 1906.

D-r St. Possa. L'alcoolisme et le mouvement antialcoolique en Roumanie. Iași 1901. Broșură de 50 pag. pag. 28, 29, 32.

„Archiva“. Organul societății științifice și literare din Iași. No. 56 an. 1895, pag. 324—330.

În fine d-nii profesori universitari și directori generali ai serviciului sanitar d-r Măldărescu, d-r Felix, d-r Manolescu, etc., prin dările lor de seamă publicate de la anul 1891 încoace, se exprimă în termeni elogioși despre sanatoriul nostru.

Astfel, ca șef de serviciu și ca om de știință subsemnatul crede, că și-a îndeplinit în mod conștiințios datoria. Rezultatele curative ar fi fost încă mai favorabile, activitatea științifică a subsemnatului ar fi fost și mai fecundă, dacă în anii din urmă nu ași fi avut a mă lupta cu mari neajunsuri materiale și morale în serviciul meu. În ultimii trei ani spitalul nostru, despre care în registrul său de onoare miniștri țării Vasile Lascăr, Spiru Haret și Take Ionescu, au scris cu mâna lor, că face fală țării,—a ajuns într'o stare cu totul de-

✕ plorabilă. Despre vre-o ameliorare sau augmentare, conform cu progresele zilnice ale științei și dupe exigențele crescânde, nici că era vorba. In acești trei ani ✕ din urmă nu s'a făcut nici cea mai mică reparațiune a clădirei, sălile murdare, tencuiala căzută, ușile crăpate ori eșite din tocurile lor; băile numai erau utilizabile nici pentru curățenia corporală a bolnavilor, ast fel că iarna trecută trei luni nu au funcționat de loc. Curată ironie într'un institut, unde medicul trebuia să aplice hidroterapia sistematică și nu era în stare a spăla nici murdăria corporală a bolnavilor. Magazia de îmbrăcăminte și de rufărie spitalicească era cu totul goală. Bolnavii erau în mare parte îmbrăcați în haine și rufe rupte, prost cârpite și murdare; paturile nu se puteau premeni mai des din lipsă de cearșeafuri și acopereminte de rezervă. Murdari, rupți și desculți, așa se prezintau vizitatorilor bolnavii noștri. Subsemnatul a referat prin nenumărate rapoarte scrise cât și prin repetate interveniri personale către epitropie, proasta stare în care se găsește institutul nostru, cerând urgente măsuri de îndreptare; totdeauna i s'a obiectat, că bugetul bisericei nu permite nici un ban extraordinar, de cât numai cheltuelile ordinare anuale. La această mizerie materială să mai adaogă și neajunsurile în serviciu, de oarece luptele de partid își vără codița până și la cel din urmă rândaș al unui spital.

92 9 Cu un cuvânt sanatoriul Madona Dudu, odinioară fala țarei dupe expresia a trei miniștri, abia mai merita numirea de ospiciu, căci degenerase într'un azil

prost întreținut. Prin darea mea de seamă de finele anului, ce-o înaintam în mod regulat epitropiei, încheiam în ultimii ani în mod stereotip descrierea stărei precare a institutului cât și exigențele inevitabile; astfel și raportul meu din Ianuarie anul curent sfârșește cu următoarele cuvinte precise: *nu putem avea pretențiune a mări spitalul nostru la sutimi de paturi, dar avem ambițiunea ca deși mic, dar să fie bine întreținut și perfectamente înzestrat cu toate mijloacele curative moderne. Astăzi un ospiciu de alienați nu mai este balamucul de tristă memorie din vechime, unde cel bolnăvit în creerii săi, nu găsea vindecarea ci pur și simplu un azil de întreținere; astăzi un asemenea ospiciu este considerat ca un adevărat spital, ca un adevărat sanatoriu. Iar ca să fie un adevărat sanatoriu și nu un simplu azil, medicul trebuie să dispună de toate mijloacele curative moderne.* Cu toate acestea, cu toate zdrențele bolnavilor și starea derăpănată a spitalului, nu s'a luat nici o măsură pentru ameliorarea acestei stări deplorabile. Deși subsemnatul era degajat de orice răspundere în fața societății și legii, dar mă cuprinse un simțământ de rușine către societatea cultă și mai ales către oamenii de știință, cari eventual puteau vizita institutul. Chimistul judecă gradul de cultură al unei țări dupe consumul săpunului, omul de litere dupe numărul cărților vândute de librari, astfel și medicul dupe starea spitalelor. Dacă astă iarnă un medic străin ar fi vizitat ospiciul nostru, unicul până atunci în țara noastră în

condițiuni moderne, tristă idee și-ar fi făcut despre starea noastră culturală.

Eram cu atât mai mult mâhnit de această tristă situațiune a institutului nostru, de oarece organizându-l de la început și conducându-l un timp atât de îndelungat, prin bunele rezultate obținute am reușit ca poporul nostru să-l privească cu încredere, cu convingerea sufletească că bolnavii încredințați institutului vor fi uman tratați și curărișiți cu folos. Încă în anul 1895 scriam în prefața uneia din lucrările mele „Studii psihiatrice“: *trebuie să ne pară straniu de tot că caritatea noastră publică nu se interesează de loc despre soarta nebunilor, că nu s'a găsit până acum o inimă generoasă să testeze averea sa în beneficiul clasei celei mai de compătimit!*

Aceste cuvinte ale mele au avut resunet. În anul 1903 preotul Ion Vasilescu lasă bisericei Madona-Dudu prin testament un capital pentru întreținerea a patru paturi, care funcționează deja de trei ani. Iar în anul 1906 defuncta doamna Sofia A. Caneciu testează alte patru paturi. Simt o satisfacție sufletească că aceste două inimi caritabile, dacă în ultima lor voință s'au gândit și la nenorociți izbiți în ceea ce este mai sublim, au fost călăuziți de publicațiunile mele și de bunul tratament al bolnavilor internați.

Când d-voastră, Domnilor Epitropi, ați venit la administrația bunurilor bisericei, bugetul cel nou pe anul 1907 — 1908, din nenorocire era deja angajat, astfel în cât ameliorări notabile erau imposibile. Totuși

prin refacerea budgetului ați putut dispune de suma de 10,000 lei pentru spital, cu care sumă s'au complectat zestrea spitalicească și s'au făcut reparațiunile urgente și indispensabile. Astfel azi spitalul pe din afară și pe din năuntru, cât și bolnavii, se prezintă în condițiuni satisfăcătoare. Aspectul este curat—condițiune esențială. Tot grație d-voastră spitalul este în sfârșit iluminat cu lumină electrică și legat telefonic cu locuința subsemnatului, deziderate puse în vederea epistropiei în mod infructuos de o serie de ani.

Astfel, văzând în capul administrației bunurilor bisericești niște bărbați eminentemente culți, cari doresc ca ospiciul, ca instituție tradițională și ca cea mai veche a acestui așezământ, indispensabile pentru folosul obștesc, să fie totdeauna la nivelul instituțiilor similare din străinătate; văzând că d-voastră apreciați munca subsemnatului, că referatele sale sunt luate în seamă cu scrupulozitate, iar nu puse la dosar, ignorate sau chiar necitite, îmi dați bune speranțe pentru viitorul institutului nostru.

Pentru anul bugetar viitor 1908—909, știind nestrămutata d-voastră hotărâre de a face ameliorări radicale și întinse, precum băi hidroterapeutice sistematice, pavilioane separate etc. m'am decis a întreprinde o călătorie mai lungă prin Europa centrală, spre a vedea lucruri noi, folositoare institutului nostru.

Sunt fericit că în capul administrației bunurilor bisericești se găsesc în fine iarăși bărbați, cari înțeleg misiunea subsemnatului ca șef al institutului. Simt de a-

ceia de a mea datorie, a vă mulțumi și pe această cale, pentru toate sacrificiile bănești ce faceți pentru buna reputație a institutului și în folosul nenorocitului internat, atins în ceea ce este mai sublim în om, în organul său psihic.

Trec acum la descrierea mai multor institute din Austria și Germania.

Institutul de alienați din Viena, un așezământ vast și nu tocmai vechiu, nu mai corespundea cerințelor actuale, nici ca situație topografică, nici ca clădire, nici ca încăpere pentru augmentarea numerică zilnică a nevro-și psihopaților din capitala imperiului austriac. Sub atari condițiuni, dieta austriacă în înțelegere cu neobositul și energicul primar al Vienei, d-r Karl Lueger, amicul țarei românești, au hotărât clădirea unui sanatoriu, cel mai mare și cel mai luxos până azi în Europa. Sanatoriul este în Hütteldorf-Baumgarten, suburbie lângă Viena, accesibil cu tramvaiul electric până la piciorul platoului pe care este situat institutul. De acolo am urcat o distanță de doi kilometri pe jos pe un drum în construcție. Anul viitor rețeaua tramvaiului electric se va prelungi până chiar la porțile Sanatoriului. Ajuns sus, am admirat mai întâi splendida panoramă ce să desfășura pe un orizont întins înaintea ochilor mei. La stânga oceanul de case al capitalei Austriei, iar la dreapta o vale întinsă, bine cultivată, presărată de sate și ville, în depărtare conturile frumoase ale munților Wienerwald.

Pierdut în azurul depărtării se zărește Schneeberg,

piscul cel mai înalt al acestei regiuni. Linii ferate și fabrici dau peisagiului viață, o viață activă culturală. Întorcând vederea, privesc un mic oraș superb, compus de 60 clădiri monumentale, întrecute de cupola aurie a unei capele grandioase în stil mauro-secesionist, este noul locaș destinat nenorociților izbiți în organul lor cerebral.

Este o tendință modernă de a construi institutele de alienați într'un stil agreabil, înconjurat de parcuri, în locuri favorabile, situate din punctul de vedere pitoresc. Psihoterapia modernă cu drept cuvânt admite, că asupra bolnavului convalescent o împrejurime plăcută va influența în mod favorabil asupra stărei sale psihice, îl va distra și îl va împăca mai lesne cu necesitatea de a rămânea internat până la completa sa vindecare. Un peisagiu monoton, în cele mai multe cazuri, cred că va influența defavorabil asupra unor psihoze depresive, precum de exemplu la diferitele stări melancolice.

Clădirile noului institut sunt toate terminate, iar instalația interioară va fi gata în luna Septembrie, astfel în cât la 1 Octombrie anul curent, bolnavii vor putea fi instalați în noul lor locaș.

Noul institut austriac pentru căutarea și îngrijirea bolnavilor de nervi și de minte în Viena (*Landes Heil-und Pflegeanstalt für Geistes-und Nerven-krankte in Wien*) va fi cea mai mare instalațiune de acest fel pe continent. Acest sanatoriu va fi cel mai modern și cel mai bine înzestrat, căci tot ceea ce în

institutele similare din Europa întreagă există mai bun și mai demn de imitat, s'a întrebuințat aci. O comisiune de medici și arhitecți a colindat pentru acest scop mai toate institutele continentului european.

Institutul se împarte drept vorbind în trei institute: *un institut public curativ* pentru alienații curabili, *un institut de îngrijire* pentru incurabili și în fine *un pensionat* pentru alienații mai avuți. Acest pensionat este, just vorbind, un sanatoriu privat clădit de către autoritatea publică, unde 356 bolnavi cu dare de mână, pot fi tratați și îngrijiți chiar de către medicul lor de casă, în multe cazuri agreabile atât medicului curant, cât și familiei. Excedentul veniturilor de la această secțiune pensionară se va utiliza pentru celelalte două secțiuni publice.

Așezământul coprinde 60 clădiri în stil frumos vienez de trei până la patru etaje; printre care, o clădire centrală pentru directorat, o biserică în stil maurosecesionist cu o splendidă cupolă aurie (costul acestei biserici trei milioane coroane), o clădire cu vaste saloane pentru distracțiuni, reuniuni, concerte și reprezentațiuni teatrale, două clădiri pentru funcționarii administrativi, o cazarmă pentru gardieni, apoi bucătării, spălătorii, ateliere, birou poștal-telegrafic și telefonic, pompieri, grădinărie cu sere, două case pentru portar, clădiri pentru personalul inferior, servanți, magazii, remize și morga. Pavilioanele destinate bolnavilor sunt în număr de 25, care coprind actualmente 2200 de paturi. Dar aceste pavilioane sunt atât de vaste, în cât

numărul paturilor pot fi augmentate la 3000 și chiar la 4000. Bucătăriile și spălătoriile pot îndestula 4000 bolnavi. Pentru tratamentul alienaților există săli speciale pentru hidroterapie, mecano-și electroterapie. Celule de izolare pentru furibunzi nu există de loc. Terapia modernă dispune azi de alte mijloace calmante, mai simple și mai puțin coercitive. Complexul total cuprinde 1,430,000 metri pătrați, din care 970,000 metri pătrați rămân rezervați pentru lărgirea eventuală a institutului.

Așezământul numără 2412 încăperi, toate luminoase și cu lumină directă; iar după asigurarea unuia dintre arhitecți, nu există o încăpere din care să nu se poată vedea, ori Viena, ori munții Wienerwald. Lumină electrică și delicioasa apă ce bea și Viena, este distribuită cu profuziune în institut. Un număr de 236 stațiuni telefonice leagă cele 60 clădiri între ele. Pentru alienații tuberculoși sau atinși de afecțiuni contagioase, există pavilioane separate. Cei agitați, au un pavilion special, asemenea este destinat pentru alienații criminali un pavilion izolat. Bolnavii inofensivi și apti pentru muncă, vor fi ocupați, ca și în institutele similare, prin ateliere, grădină, administrație, bucătărie și spălătorie.

Cu acest institut grandios s'au cheltuit 20,000,000 coroane, din care suma de 18,500,00 a fost votată de dieta austriacă. Astfel Austria și în special orașul Viena, se poate mândri că posedă cel mai mare și cel mai fru-

mos institut pentru nevro-și psihopați pe continentul Europei.

De la medicii, cari vor conduce în curând acest admirabil institut, având la îndemână cu profuziune toate mijloacele curative moderne, suntem în drept a aștepta rezultate curative excelente.

Plimbându-mă prin acest colosal complex de clădiri palatiforme, îmi trecu înaintea ochilor umbra nemuritorului Pinel, care abia acum un secol, pe timpul marelui revoluții franceze și sub ochiul neîncrezător al sanguinarului Couthon, amenințat de cuțitul guillotinei, sfărâma lanțurile nebunului, ferecat de criminalii osândiți pe viață prin temnițele Franței. Mă gândeam ce ar zice Pinel—văzând palatele moderne destinate alienaților! Dar iată tocmai aci este progresul adevărat uman, expresia adevărat altruistă a culturii moderne, adică a căuta și a îngriji de semenul nostru cel mai nenorocit—de nebun.

Părăsind Viena, am vizitat cu deamănuntul instalațiunile balneare dela Marienbad, Karlsbad și Königswarth; iar aproape de istoricul oraș Eger, unde în 1634 generalisimul Wallenstein a fost asasinat împreună cu generalii săi, am trecut frontiera austro-germană. Calea ferată spre Dresda trece printr'o pitorească regiune muntoasă (*Sächsisches Erzgebirge*), atinge vaste centre industriale precum Plauen, Zwickau și Chemnitz; de la înălțimea unui viaduct gigantic privim panorama orașului montanistic Freiberg, unde studiază mulți ro-

mâni, și în fine trenul ajunge la Dresda, capitala regatului saxon.

Dresda care numără azi 520,000 de locuitori, este unul dintre orașele cele mai frumoase ale Europei, admirabil situat pe ambele țărmuri ale marelui fluviu Elba. Gara centrală terminată în 1898 cu cheltuiala de peste 63,000,000 mărci, este pe cât știu, azi cea mai mare din Europa. Gara este situată în centrul orașului, iar liniile ferate trec prin viaducte înalte peste stradele orașului. În dreapta și în stânga gării sunt situate cele mai multe hoteluri, astfel că călătorul nu are nevoie de birje, iar la plecare nu trebuie să ducă grija că-i va scăpa trenul. Ceva mai practic nu poate exista. În alte orașe mari ale Germaniei vizitate de subsemnatul, precum Berlin, Breslau, München, Stuttgart, Strassburg, Colonia, Frankfurt pe Main etc., este tot astfel. Ce contrast cu gărilă orașelor noastre, unde trebuie să parcurgi kilometri de măidane pustii, ca să ajungi de la stație în oraș.

Capitala regatului saxon,—botezată de locuitorii săi cu mândrie „Florența Elbei“ este unul din principalele centre nu numai ale culturii germane, ci și ale culturii universale. Împreună cu mine călătorea un portugez măsliniu la față, de la Goa, din Indiile portugeze, spre a face studii culturale în Dresda. Abia știa douăzeci de cuvinte franceze. Așa dar o luai cu dânsul cu româneasca și ceva italieneasca, rămasă în memorie, încă de pe băncile liceului din Craiova și ne am înțeles reciproc prea bine, spre marea stupefacție a

tovaroșilor noștri de drum. Muzeele din Dresda sunt vestite. Am vizitat în cursul anilor de repetate ori acest oraș, cunosc prea bine toate muzeele și monumentele sale; dar cu toate acestea și de rândul acesta ca și alte dăți, primul meu pas a fost către galeria regală de tablouri, spre a vedea iarăși perla cea mai neprețuită a artei, — Madona Sixtina, a divinului Raffael. Ceva mai sublim în pictură nu a produs până acum geniul uman.

După o scurtă excursiune în domeniul artelor frumoase, a trebuit să-mi întorc atențiunea spre proza vieții umane—adică spitalele. Dresda are 14 diferite spitale, sanatorii, policlinice și azile; patru stațiuni pentru ajutor în cazuri de accidente și un vast ospiciu pentru alienați și infirmi. Acest așezământ nu este tocmai modern, ceea ce se denotă deja prin internarea alienaților cu a infirmilor în același complex. Nu am găsit aci nimic deosebit de alte institute similare. De aceea am plecat în excursiune în împrejurimile Dresdei, fie cu cale ferată, fie cu unul din numeroasele vapoare pe fluviul Elba. Pe distanță de la trei până la patru ore de cale ferată, până unde mi-am întins excursiunile, există numeroase și cu totul moderne spitale ori sanatorii pentru bolnavi atinși în sistemul lor mintal ori nervos. Avem sanatoriul Sonnenstein, lângă orașul Pirna pe Elba; Colditz, Hubertusburg și Tonberg lângă Lipsca; Zschadrass lângă orașul Leisnig; Hochweitzschen pe linia ferată Dresda-Döbeln-Leipzig; în fine sanatoriul privat al doctorului Pierson „Lindenhof” la Coswig, două ore departe de Dresda,

cunoscut prin internarea Principesei Luise de Coburg. Aș fi dorit a vizita și colonia de alienați de la Alt-Scherbritz, situată între Lipsca și Halle, dar timpul măsurat de care dispuneam, ploile torențiale care nu mai încetau, apoi depărtarea mai mare de la Dresda, m'au forțat a amâna acest deziderat pentru altă ocaziune. La Hochweitschen sunt internați numai epileptici, Zschadrass este un institut pentru alienați curabili, iar Colditz pentru cei incurabili. Aceste trei din urmă institute, împreună cu Sonnenstein, sunt cele mai importante din regatul saxon. Afară de Lindenhof la Coswig, mai există în împrejurimea Dresdei o mulțime de institute particulare, mai mari și mai mici, mai mult sau mai puțin reputeate.

Ca tip al unui institut public mare voi descrie sanatoriul de la Sonnenstein.

Acest sanatoriu este situat lângă orașul Pirna pe linia ferată Dresda-Bodenbach. Pirna, orașel industrial, este situat pe Elba, iar sanatoriul se află pitoresc pe un monticul înalt de 100 metri deasupra orașului, pe locul vechiului castel Sonnenstein, care în războaiele de trei-zeci de ani și cel de șapte ani a jucat un rol important.

Napoleon I a desființat fortificațiile, apoi a fost cazarmă și în sfârșit s'a reconstruit și s'a mărit pentru un magnific sanatoriu.

Birjarul mă urcă pe un drum admirabil în serpentine până la porțile sanatorului Sonnenstein. Aci ca și la Viena, panorama este grandioasă; jos avem orașul

cu fluviul Elba, brăzdat de numeroase vapoare, dincolo de Elba, vedem dealuri împădurite cu ville diseminate, iar în depărtare zărim munții Elveției saxone cu piscurile sale optuse Königstein și Lilienstein. Aci ca și la Viena, panorama cea splendidă trebuie să influențeze oare cum în mod salutar asupra spiritului bolnavului convalescent. Chiar natura așa cum este ea, are rolul său în psihoterapie. Doctorul Schob, unul dintre medicii secundari de serviciu, cu deosebită amabilitate îmi arată mai întâi planul general, apoi în timp de patru ore vizităm institutul cu tot deamănuntul. Nu am avut destule cuvinte a mulțumi amabilului coleg german, pentru lunga osteneală ce și-a dat, arătându-mi totul, deslușindu-mi organizația serviciului, îndatoririle și drepturile personalului, metodele de tratament etc.

Din vechiul castel cu fortificațiile sale nu mai există decât prea puțin, totul a fost transformat, bastioanele și redutele s'au prefăcut în promenade și grădini, s'au adăugat un număr mare de pavilioane și clădiri monumentale, ateliere, băi centrale, săli vaste pentru concerte și reprezentații teatrale ale bolnavilor, case pentru medici, pentru personalul administrativ etc. Numeroase clădiri erau încă în construcțiune, toate în porțiuni monumentale de 3—4 etage. Distribuția clădirilor este după secțiuni și după sex, curabili și incurabili, agitați și liniștiți, paralitici, etc. Epilepticii nu sunt primiți, aceștia au precum zisei, un azil special la Hochweitschen. O clădire mai mare este destinată

pentru observațiunea bolnavilor internați de curând, de unde apoi sunt distribuiți în secțiunile respective. Lumina electrică și apa bună abundă în toate etagele.

Institutul are o frumoasă biserică cu totul nouă și propriul său cimitir, unde se înmormântează bolnavii decedați. Printre monumentele sepulcrale am văzut și pe acelea ale mai multor medici, cari murind în serviciul institutului și-au exprimat dorința, a fi înmormântați pe locul activității lor medicale.

Izolată se află două pavilioane pentru eventualele boale contagioase.

În ateliere bine înzestrate și sub direcțiunea maștrilor speciali, bolnavii lucrează cizmăria, croitoria, tâmplăria, strungăria, cartonage și legătoria de cărți. Tot ce trebuie institutului în aceste ramuri industriale se confecționează aci. Hainele și încălțămintele sunt ajustate dupe individ. Femeile bolnave apte pentru lucru, sunt ocupate în atelierele de cusătorie, în spălătorie și bucătărie. Tot asemenea pacienții mai sunt ocupați și cu grădinăria. Alee și parcuri, despart diferitele secțiuni.

Institutul este populat de 650 bolnavi. Serviciul medical este condus de un medic primar ca șef al serviciului, asistat de patru medici secundari, din care doi au locuința obligatorie în spital. Există trei clase. Bolnavul din clasa I are la dispoziție un dormitor și un salonaș elegant mobilat. O odă laterală este pentru servitor. Alimentația este excelentă, variată și se dă de cinci ori pe zi. Costul zilnic este 6 mărci, o

sumă foarte modestă. În clasa II stau în dormitoare 2 — 6 bolnavi. Totdeuna între două dormitoare se află o odaie mai mare, unde bolnavi iau masa și stau peste zi. Alături se află locuința infirmierului cu o mică mașină de bucătărie pentru a ține cald bucatele aduse de la bucătăria centrală, pentru prepararea de cafea, ceai etc. Într'un adnex se află closet și baie. O asemenea distribuție formează o mică secțiune sub îngrijirea mai multor infirmieri; fiecare etaj coprinde mai multe asemenea secțiuni, sub controlul unui prim infirmier (*Ober-Krankenwärter*). Plata din secția II este trei mărci pe zi. Mai există încă o clasă a III cu o marcă și jumătate pe zi, unde numărul bolnavilor este de 6—12 într'un dormitor. Ordine, curățenie și disciplină domnește pretutindenea. Cu deosebită plăcere am privit și am intrat în conversație cu acești infirmieri sau infirmiere rutinate și conștiente de misiunea lor. În Saxonia infirmierul este funcționarul statului, el este cu instrucție teoretică și practică dintr'o școală specială din Dresda, este plătit bine și are drept la pensie. Oare în țara noastră când vom vedea așa ceva?

Institutul are o bibliotecă cu cabinet de lectură pentru bolnavi, săli de biliard, etc. medicii au la dispoziție o sală de bibliotecă, laboratoare anatomice, histologice și celelalte, înzestrate cu toate aparatele moderne pentru radiografie, fotografie etc.; apoi o sală de conferință, unde medicii așezământului discută în ședințe regulate fiecare caz patologic dubios sau interesant. Am văzut frumoase lucrări științifice în acest

laboratoriu, admirabile preparate microscopice și reproduceri fotografice ale acestor preparate.

Amabilul meu cicerone, colegul d-r Schob îmi transmise scurt timp după reîntoarcerea mea în țară, o lucrare a sa ce se afla atunci sub tipar tratând despre „*Anatomia patologică a sclerozei multiple*” cu reproducțiuni fotografice.

După vizitarea bucătăriilor, băilor centrale, a magaziiilor bogat înzestrate cu tot ce trebuie pentru 650 bolnavi, am mulțumit colegului german pentru obositoare sa sarcină în timp de patru ore și m'am reîntors în Dresda.

De aci am plecat înainte la Berlin. Cunosce bine capitala imperiului german prin repetatele mele șederi aci, dar în ultimii ani nu vizitasem orașul, de aceea am rămas mirat de extenziunea colosală ce a luat Berlinul. O mișcare enormă, automobilism colosal—am citit numărul 12,300—mai că nu mai vezi cai. În viața nocturnă rivalizează cu Parisul.

Studiarea prozaică a spitalelor din Berlin și prin împrejurime, o întrerupeam cu vizitarea diferitelor muzee. Acest lucru îl practicam din principiu totdeauna în frecuențele mele călătorii; astfel evitam monotonia și variațiunea îmi imprima mai bine în memorie cele văzute.

Despre vechiile grandioase spitale din Berlin, despre marele ospiciu de alienați de la Dalldorf în apropiere de capitala germană, fondat în anul 1881, ar fi inutil de a vorbi aci, căci ar trece peste scopul acestei dări de seamă. Mă mărginesc a descrie în mod sumar un

spital ordinar și un institut pentru nevro-și psihopați cu totul nou, unul și altul inaugurate în anul 1906.

X Noul spital dedicat memoriei ilustrului savant Rudolf Virchow, marele anatomo-patolog, archeolog, paleontolog și parlamentar—a costat orașul 18,000,000 mărci. Pavilioanele bolnavilor sunt clădite în sistemul baracelor cu un etagiu, diseminate prin parcuri, totul prezintă un aspect rustic de cottage. Clădirile principale sunt monumentale. Tot complexul ocupă 260,000 metri pătrați. Spitalul dispune de toate mijloacele curative medico-chirurgicale moderne. Cei doi medici primari ai secțiunii medicale și chirurgicale, sunt secundați de 40 medici asistenți și de alți 40 medici voluntari. Este cu un cuvânt un institut grandios, demn de memoria unui Virchow, demn de marea metropolă germană.

X Al doilea spital modern este institutul pentru nevropați și psihopați de la Buch, câteva stațiuni departe de capitală pe linia ferată Berlin-Stettin pe marea Baltică.

Acest așezământ magnific, coprinde 32 edificii de diferite proporțiuni, unele monumentale de 3—4 etage, altele de 1—3 etage, în fine pavilioanele infirmierilor căsătoriți cu un singur etagiu. Situația este pe un platou șes, lângă orașelul Buch. Diferitele secțiuni și clădiri sunt despărțite prin plantațiuni tinere, arborii au fost transplantați aci cu mare cheltuială, totul este încă nou. Stilul clădirilor este cel gotic. Peste 12,000,000 mărci a cheltuit orașul Berlin cu clădirea și înzestra-

rea acestui locaş destinat celor izbiţi în nervi şi mentalitatea lor. Asistenţa alienaţilor costă pe comună sume enorme, care merge progresiv cu augmentarea numerică zilnică a bolnavilor.

Numărul bolnavilor în ziua când am vizitat spitalul a fost de 1356. Nu există decât o singură clasă, cu una şi jumătate marcă pe zi. Are un medic primar ca şef al serviciului şi opt medici secundari, din cari 4 au locuinţa obligatorie în institut. Unul dintre medicii secundari de serviciu, d-r Hanel, cu multă amabilitate în timp de trei ore m'a servit ca cicerone. Este un institut model, înzestrat foarte bogat cu toate perfecţiunile moderne, camere spaţioase toate cu lumină directă, coridoare largi tot aşa luminoase, mobilier simplu dar elegant. Fiecare dormitor cu 8—12 paturi, are alături o cameră spaţioasă în care stau ziua bolnavii şi încă o odaie de mâncare, cu o maşină pentru a ţine calde bucatele aduse de la bucătăria centrală. Apoi este odaia infirmierului de serviciu, closet şi baie. Aceasta formează o mică secţiune. Vedem că distribuţia este identică ca şi la sanatoriul de la Sonnenstein, descris mai sus. Pavilioanele bărbaţilor sunt despărţite de pavilioanele femeilor prin bucătărie, spălătorie şi ateliere. Epilepticii, idioţii şi imbecilii nu sunt primiţi, pentru aceştia în Prusia ca şi în Saxonia există aziluri speciale.

Am vizitat cu mult interes atelierele de croitorie, cizmărie, tâmplărie, legătorie de cărţi, etc. La ospiciul de la Dalldorf am găsit mulţi bolnavi confectionând

țigări de foi, foarte bine executate. Bucătăria are pavilionul său special. O vastă sală căptușită cu plăci de porțelan, totul în alb, la mijloc o mașină colosală pentru gătitul bucatelor. Supa se prepară ca și în Sonnenstein exclusiv în cazanele Papin. Pe podeala acestei săli ori pe mesele sale lucitoare de curățenie, nu am putut zări nici cea mai mică coajă de cartof, ori frunză de zarzavat. În a doua sală, se taie carnea și se prepară diferitele bucate înainte de a le pune pe foc; în altă sală se spală vasele și în fine în a patra sală se curăță cartofii și celelalte zarzavaturi. Controlul acestui pavilion culinar îl avea o directrice, o femeie amabilă și foarte cultă. Carnea și celelalte alimente, toate de prima calitate. Bolnavii sunt bine hrăniți, iar lista alimentației zilnice se afișează săptămânal în diferitele secțiuni. Medicul șef dă personal cea mai scrupuloasă atențiune alimentației.

Biblioteca pentru medici și pacienți, cabinete de lectură, săli de biliard, săli de muzică, laboratoare, o sală de conferințe pentru medici, în fine o colosală sală de concert și pentru reprezentații teatrale, completează institutul. Orașul Berlin nu a cruțat nici o cheltuială pentru a crea un institut destinat nevro-și psihopatiilor nu numai confortabil, dar chiar luxos. Mobilierul este simplu, dar de prima calitate. Paturile sunt de fer cu smalț alb, lucru estetic ochiului și lesne de ținut curat. Fiecare cameră este ornată pe pereți cu tablouri artistice. În sala cea mare de concert unde am numărat 500 de scaune atâră trei policandre, din

care fiecare a costat dupe asigurarea d-rului Hanel, câte 5000 de mărci—adevărat lux.

Fiecare infirmier familist are la dispoziție o căsuță cu un etagiu, ce cuprinde mai multe încăperi împreună cu o bucătărie. Numeroase asemenea căsuțe sunt la ambele flancuri al institutului. În atare mod infirmierul familist este intim legat de spital și de bolnavii săi. Un mare avantaj decurge de aci și pentru bolnavi.

Infirmierul începe cu leafă lunară de 30 de mărci, plus întreținerea și locuință și urcă gradat până la 120 lunar. Medicul primar la Sonnenstein are 9000 mărci anual și 1500 alocație pentru locuință, iar medici secundari primesc 3000 mărci anual. La Buch medicul primar are 14000 mărci anual, iar cei secundari au 3000. Astfel să plătește în Germania un specialist în psihiatrie, Medicii celorlalte spitale ordinare în Germania au lefuri cu mult mai mici. Aceasta este foarte drept, de oarece medicul internist sau chirurg are prin spitalul său alte câștiguri în clientela privată, de cât psihiatrul. Boalele psiho-nervoase sunt cu mult mai rare de cât cele interne sau chirurgicale. Apoi vorbind ca specialitate, psihiatria este incontestabil partea cea mai grea a medicinei întregi. Numai Eforia din București a recunoscut până acum acest adevăr, dând dreptate specialiștilor săi în boalele psiho-nervoase prin dublarea salariului, în raport cu interniști sau chirurgi.

În Buch ca și în toate celelalte institute vizitate de

subsemnatul, două clădiri mai mari—una pentru bărbați iar cealaltă pentru femei—sunt destinate pentru noi admiși. Aci stau în observație până la stabilirea aproximativă a diagnozei, apoi sunt repartizați secțiilor respective.

Admisiunea este foarte simplă pe baza actului medical al medicului curant. Abuzuri în spitalele cele mari publice sunt excluse. Toate institutele publice sunt supra populate, aglomerarea devine din zi în zi mai mare, de aceea medici sunt veseli de a putea libera cât mai fără întârziere pe un vindecăt, spre a face loc altuia ce trebuie internat.

În Austro-Ungaria se exige avisul medicului primar al orașului pentru a putea interna pe un bolnav și nimic mai mult. Medicul primar este o autoritate legală, discret prin obligațiunile sale profesionale, astfel cred că această dispoziție este cea mai bună și cea mai expeditivă. Legea noastră asupra alienaților este prea draconică, prea formalistă, precum subsemnatul am arătat de la 1895 încolo în diferitele mele publicațiuni.

Familia la noi este nevoită a pune în mișcare poliția, parchetul și expertize medicale. De aceea familia se decide la noi mai greu cu internarea unui bolnav, decât în Austro-Ungaria și mai ales în Germania. Prin multiplele formalități la noi, discreția nu poate fi menținută; iată încă o cauză foarte justă pentru care familia numai *ultimo ratio* se decide la greul pas de a interna pe bolnav. Am insistat totdeauna și insist și cu această ocaziune, că legea noastră trebuie

revizuită, iar formalitățile de internare trebuie simplificate. Este bine și logic ca instituturile de alienați ori de nevropați să fie sub un control riguros judiciar, acest lucru este și în interesul medicului, este just ca libertatea și interesele bolnavului să fie garantate și ocrotite de lege, dar familia trebuie scutită de petițiunile către Pontiu și Pilat. Multe psihoze curabile devin incurabile, dacă în cazul încă favorabil, tratamentul va fi mai lung și mai costisitor pentru familie, de oarece prea s'a temporizat cu internarea. Simplificând formalitățile, publicul va considera un spital de alienați ca orice alt spital, și nimic mai mult. Ridic încă odată glasul meu în această chestiune, poate că voi fi auzit odată.

Izolată de sanatoriu se află două pavilioane spațioase pentru alienații atinși de tuberculoză sau alte afecțiuni contagioase. În Buch se mai găsește o secție specială pentru alienați criminali, un complex de clădiri a parte, înconjurate de ziduri înalte, care fac imposibile orice evadare.

Impresia ce a făcut asupra mea acest magnific sanatoriu cu totul nou, a fost din cele mai impunătoare, Clădiri masive, interiorul solid și chiar luxos, ordine și regulă germană peste tot, un personal îngrijitor numeros și instruit, medici materialicește bine recompensați pentru greaua lor misiune, excelenta alimentare a bolnavilor, satisfacerea *larga manu* a oricărei cereri din partea medicilor în interesul serviciului—iată în rezumat ce este Buch. Împreună cu mulțu-

mirile mele pentru amabilitatea arătată, am exprimat colegului d-r. Hanel fără rezervă admirația mea.

După cele descrise despre sanatoriul Buch ar fi inutil a mai vorbi despre marele ospiciu de la Dall-dorf, ori despre institutele de la Lichtenberg și Biesdorf.

Asistența alienaților în Berlin luând proporțiuni colosale, administrația tuturilor institutelor se află în mâna unui curatoriu special, format din trei consilieri comunali și cinci delegați comunali, aceștia din urmă se recrutează din membri comisiei permanente pentru salubritate publică. Ilustrul profesor d-r. Virchow a luat parte până la moartea sa în acest curatoriu. Acest curatoriu este o autoritate cu totul independentă în resortul său. Directorii și medici primari ai diferitelor spitale, sanatorii ori ospicii, corespund în afară cu acest curatoriu, iar în interiorul serviciului, ei sunt cu totul independenți.

Cu un asemenea curatoriu, compus din oameni culti și de celebrități ca un Virchow, aleși pentru toată viața, cu stabilitatea autorităților administrative, naturalmente organizația spitalelor progresează pe o cale solidă. În țara noastră medicul duce o luptă continuă cu nenorocitele fluctuațiuni politice, cu o administrație adesea ori indolentă și de multe ori cu totul incultă. Ce se înțelege de exemplu domnul X. om incult, dar mare ceapcân politic, care conduce destinele unui județ, unui oraș sau al unui așezământ de binefacere, despre băile lui Finsen, pe care medicul a găsit util a cere instalarea lor; „ce sunt alea—cât costă—

nu avem parale pentru așa ceva!“ Apoi de, noi nu am ajuns încă la stabilitatea Directorului general al serviciului sanitar și visăm stabilitatea unui biet infirmier! Dar să sfârșim.

Domnilor Epitropi! La această descriere sumară a călătorii mele științifice în Austria și Germania, permiteți-mi a adăoga câteva cuvinte despre asistența alienaților în general. Deși pentru Domniile-Voastre, ca bărbați eminentemente culți, cestiunea de față este prea cunoscută și elucidată, dar mâine fluctuațiunile politice mă pot pune în fața altor oameni, cari nu pot sau nu voesc a mă înțelege, de aceea am crezut bine și folositor pentru spitalul nostru a documenta cestiunea pe hârtie.

Până acum abia câteva decenii, bolnavul atins în sistemul său intelectual, era ferecat împreună cu asasisini în fundul temnițelor, sau aruncat prin beciurile mănăstirilor, îngropat de viu, fugărit de lume, detestat chiar de familia sa. Dar nu numai alienații propriu ziși, dar chiar simpli nevropați precum epileptici, choreici ori histerici erau considerați ca coprinși de demoni, de diavolul, și ca atare erau considerați ca spurcați, ca incurabili, ca perduți pentru familie și societate. Astăzi s'au schimbat lucrurile. Nevrozele sau psihozele sunt știute ca niște afecțiuni în bună parte curabile. Pentru bolnav și familia sa ospiciile moderne de alienați sau nevropați nu mai inspiră oroare. Pe frontispiciul unor asemenea institute moderne numai există versul lui Dante: „*Lasciate ogni speranza, voi*

che entrate!" unde-l aşteaptă pe lângă o proastă îngrijire, şi o medicaţie coercitivă ori dureroasă. Azi un asemenea ospiciu nu este de cât un simplu spital, ca orice alt spital.

Precum medici internişti sau chirurghi nu pot avea rezultate curative bune decât într'un spital curat, bine întreţinut şi dispunând de toate mijloacele curative moderne; tot asemenea şi medicul psihiatru nu va avea rezultate satisfăcătoare decât dispunând de un local ireproşabil, de un personal rutinat, de o bună administraţie şi de mijloace materiale suficiente. Cu inima încreştată familia va încredinţa pe bolnavul său unui spital, unde bolnavii umblă murdari şi în zdrenţe, unde nu are un aşternut bun şi este prost hrănit din cauza rapacităţii intendenţilor, care caută a se îmbogăţi pe spinarea nenorociţilor bolnavi. Apoi dacă familia este inteligentă, ea va vedea insuficienţa tratamentului curativ, va vedea că medicul nu dispune de un personal rutinat sau conştient de datoriile sale, va vedea că abia poate face bolnavilor bae de curăţenie, iar despre vre-o hidroterapie sistematică nici vorbă. Dar bolnavul convalescent, care începe să înţeleagă unde să găseşte, oare mizeria sau insuficienţa din spital va influenţa ea în bine asupra stărei sale psihice, va grăbi oare însănătoşirea completă? Din contră, va influenţa în rău, el va insista a fi liberat încă incomplet vindecat, sau familia va precipita luarea lui, ceea ce prea adesea ori cauzează recidive mai lungi ori chiar incurabile. Iată ce rezultate dezastroase poate a-

duce un spital prost întreținut, pentru care sunt răspunzători numai autoritățile respective.

Intr'un sanatoriu pentru psiho-sau nevropați pe lângă tratamentul medical, balnear etc., mai vine psihoterapia. Afară de un personal rutinat, infirmierii instruiți, medicii ajutori cari locuiesc în spital fiind astfel în contact mai intim și mai îndelungat cu bolnavi, este și cestiunea ocupațiunei. Ocupațiunea este mijlocul cel mai important al tratamentului modern al psihozelor. Prin ocupațiune cugetarea bolnavului este atrasă în altă direcțiune, pacientul este succesiv împins spre drumul vieții reale și nu imaginare.

Dacă el este meseriaș, cu încetul va fi din nou introdus în vechea sa profesiune, ceea ce este de un imens folos pentru dânsul, fiind liberat. Astfel tranziția nu este bruscă. După asigurarea măștrilor de ateliere din institutele aci enumerate, vizitate de subsemnatul, mulți pacienți învață chiar un meșteșug nou în spital, utilizându-l apoi în viața practică după vindecarea lor. Fiind neocupați, bolnavii devin apatici, irascibili, delirurile se sistematizează mai mult; ocupația combate apoi mai mult ca ori-ce alt mijloc onanismul bărbaților, excitațiunile erotice ale femeilor. În fine este știut, că neocupația nu este favorabilă nici pentru un om sănătos la minte. De aceea toate institutele moderne posedă ateliere pentru aproape toate profesiunile manuale, și aproape tot ce trebuie pentru uzul zilnic se confecționează în propria regie. Grădinaritul ocupă un loc larg în toate institutele moderne.

Bunele rezultate obținute prin grădinarit, a condus la crearea de colonii întinse agricole pentru alienați, precum este de exemplu Alt-Scherbitz în Saxonia, menționată mai sus de către subsemnatul.

Am arătat că în toate institutele moderne bolnavii au la dispoziția lor biblioteci, cabinete de lectură, săli de gimnastică și de biliard, săli de muzică înzestrate cu pian, orgă și toate cele alte instrumente muzicale, săli pentru reprezentații teatrale. Da, așa este, nebunii dau reprezentații teatrale, și adesea ori bine reușite. Negreșit piesele sunt ușoare, totdeauna de un conținut vesel. Cu toate acestea, s'au jucat în unele institute și piese mai grele, chiar opere.

Astfel anul trecut internații institutului de alienați Sainte-Anne lângă Paris, au jucat cunoscuta operetă a lui Lecocq „*La fille de Madame Angot*“. Cred interesant a reproduce aci descrierea unui jurnalist parizian, care a asistat la reprezentație, articol ce l-am găsit din întâmplare într'un jurnal politic. Opereta cu tot aparatul său cel mare de soliști, coriști, orchestră și decorațiuni, a fost reprodusă într'un mod uimitor, zice jurnalistul. Tot personalul artistic era recrutat din rândurile internaților. Între cei 1500 bolnavi ai institutului, se găseau naturalmente și un număr oare-care de artiști și diletanți înzestrați cu voce. Capelmaestrul care a dirijat opereta, este un anume Larivaudière internat de 15 ani, ca atins de o psihoză cronică. Rolul frumoasei „Ange Pitou“ era cântat de o pacientă, care avea o voce cam voalată, dar altfel minunat de plăcută

și bine instruită. Rolul Larivaudiere-i era jucat de altă internată, veselia cărei ne face să compătimim și mai mult trista ei soartă. Numai rolurile Clairettei și a Mademoiselei Lange au fost interpretate de către două fete tinere sănătoase, fiicele funcționarilor institutului. Sub copacii cei înalți ai parcului închis de ziduri înalte, a fost construită scena. Becuri electrice și făclii puternice iluminau în de ajuns scena și auditoriul. Pe băncile dintâi șed invitații străini de afară, iar sute de scaune sunt ocupate de pacienți, aleși de către cei mai cu minte, pe când alte sute sunt condamnați a vegeta în secțiunile dementilor, paralticilor și paranoicilor incurabili. Acești nenorociți erau incapabili a participa la festival. Auditorul cel interesant era bine supravegheat de infirmieri, infirmiere și gardieni. Peste fețele sărmanilor bolnavi lucește în această oră festivală o rază de bucurie—soarele fericirii nu le surâde nici acum, dar cel puțin o rază îi a atins în aceste minute fugace. De admirat este liniștea, tăcerea solemnă, observăm o expresiune de timiditate pe fețele femeilor, unele simpatice, altele frumoase, dar multe brăzdate de tristețe, de apatie ori de griji sufletești.

Cu cât înaintează reprezentația, cu atât se modifică atitudinea auditoriului. Ariile cele suave și armonioase ale maestrului Lecocq fac minuni. În sfârșit vine ultimul act cu prea bine aranjatul festival popular. Teatrul Gaîté din Paris a împrumutat cele mai frumoase costume ale sale, iar corurile și dansurile sunt executate cu o acurateță uimitoare. Ce osteneală, ce pa-

ciență a costat, a instrui pe acești alienați așa de bine. În fine apare pe scenă duetul incomparabil, duetul de ceartă. Auditoriul este coprins de o enormă veselie. După ultima cădere a cortinei izbucnește un aplaus frenetic, cu entuziasm auditoriul cere și iarăși cere ridicarea cortinei, iar artistele improvizate capătă splendide aranjamente de flori. Un bufet bine asortat întrupește încă odată auditoriul și pe artiști. Interpreții rolurilor principale sunt felicitați și se bea în sănătatea directorului institutului. Dar iată că orologiul sună orele două-spre-zece. Pacienții se retrag în dormitoarele lor sub conducerea infirmierilor.

Invitații străini se retrag, iar liniștea se lasă din nou peste institutul Sainte-Anne.

Descrierea este poetică, dar adevărată. Sufletul nebunului este și el susceptibil la bucurie.

Pentru distracție afară sub cerul liber, institutele moderne oferă bolnavilor săi lawn-tennis, popice, croquet, etc. În institutul de alienați de la Mauer-Oehling în Austria de jos, câteva ore departe de Viena, bolnavii au la dispoziție o tipografie complet asortată, unde se scoate un ziar scris și imprimat numai de către alienați. Asemenea scrieri prezintă un interes științific capital, iar uneori oferă chiar o valoare literară incontestabilă. Subsemnatul am o mică colecțiune de asemenea scrieri de la internații institutului Madona-Dudu, între care proza și versurile unui tânăr eșit vindecat acum câțiva ani, ce nu sunt lipsite de interes literar.

Astfel dar, ocupațiunea și distracțiunea pacienților

este baza psihoterapiei moderne. În această privință ospiciile noastre sunt cu totul înapoiate. Acum câțiva ani am cerut în repetate rânduri episcopiei așezămintelor bisericești Madona-Dudu înființarea unei popicării în spital pentru distracția bolnavilor. Cererea a fost respinsă, de oarece așa ceva nu s'a mai pomenit în țara românească, ca nebunii să joace popice, că ei își vor trânti bilele în cap. Am răspuns că pentru bolnavii mei garantez, că se vor distra în cea mai perfectă liniște și armonie, iar pentru jucătorii cu mintea sănătoasă nu aș garanta că nu-și vor sparge capetele sub influența alcoolului sau a banilor perduți. Spre a documenta această convingere personală am construit popicăria din colecta personală și a amicilor mei din Craiova. Popicăria—prima în România într'un institut de alienați—funcționează deja de o serie de ani, bolnavii se distrează zilnic în tot timpul verei și nu am înregistrat nici măcar vre-o bobârneacă inofensivă.

Mai înainte aveam la dispoziție în budgetul spitalei mica sumă de 300 lei pentru fotografierea cazurilor de interes științific și pentru cumpărarea de obiecte de distracție precum domino, cărți de joc, loton, complectarea micii biblioteci a bolnavilor etc. De vre-o câțiva ani acest paragraf bugetar s'a redus la ridicola sumă de 100 lei, cu care se fac psihoterapia la 100 de bolnavi !

Domnilor Epitropi!

Ca concluziune a acestei dări de seamă, am onoare a enumăra aci desideratele pentru a înălța și a menține institutul nostru la nivelul institutelor moderne similare din străinătate.

Știu prea bine, că aceste desiderate nu vor putea fi satisfăcute de odată, dar am nestrămutată convingere că d-voastră le veți aproba, executându-le treptat, dupe puterile budgetare și în ordinea necesităților urgente.

1) Instalarea de băi noi cu hidroterapie sistematică, piscine, băi electrice etc.

2) Avem indispensabilă nevoie de câteva camere de izolare. Izolarea în anumite afecțiuni, precum toate stările agitate și în special în histerie, este inevitabilă. Astăzi în institutul nostru nu dispunem de camere de izolare suficiente, de aceea suntem forțați a ține asemenea pacienți împreună cu alții în aceeași cameră, ceea ce pe de o parte întreține delirul lor, iar pe de alta agită și alți bolnavi.

Apoi dacă un pacient internat este atins de o altă afecțiune intercurrentă acută, ori de o boală infecțioasă, de tuberculoză, nu avem unde-l izola, trebuie să-l ținem împreună cu simplii alienați în aceeași cameră. Intolerabilă situație din punctul de vedere igienic.

Prin desființarea actualelor băi, care abia mai pot funcționa ca simple băi de curățenie, câștigăm câteva încăperi suficiente pentru desideratul de față.

3) Bucătăria și spălătoria actuală se află în niște încăperi cu totul insuficiente. Pavilionul unde se află

azi bucătăria împreună cu spălătoria, trebuie adaptată numai pentru bucătărie. Iar spălătoria trebuie mutată în pavilionul unde se află în mod cu totul impropriu morga.

4) Construirea unei morge noi.

5) Imprejmuirea cu zid a complexului întreg. Actualul gard primitiv nu atât că înleznește evadările, cari la noi sunt destul de rare, probă că bolnavii sunt bine tratați; dar din cauza țigănimei învecinate care devastează grădina și cotețele de păsări ale institutului, și care nu împiedică introducerea de băuturi alcoolice de către servitori, ceea ce este strict oprit de regulament. V2x

6) Construirea a două pavilioane în parcul brazilor pentru secția rezervată.

7) A se face exproprieri de terenuri învecinate pentru viitor, azi când aceste terenuri pot fi cumpărate foarte ieftine.

8) Augmentarea neînsemnatei sume de 100 lei din budget la o sumă convenabilă necesară pentru fotografiarea cazurilor interesante, abonamente de reviste medicale, complectarea bibliotecii de lectură a bolnavilor, procurare de obiecte distractive etc. x

9) Suma de 3000 lei anual pentru medicamente, desinfectante și obiecte de pansament, nu este suficientă, trebuie urcată la 300 lei lunar, sau 3600 anual cel puțin.

10) Vă este cunoscut că în lipsa unor infirmieri eșiți instruiți de la o școală specială, subsemnatul sunt nevoit a-i forma singur cu încetul. Fiind elemente în parte brute, trebuie neîncetat supravegheate.

De aceea cred atât în interesul bolnavilor cât și pentru o mai bună supraveghere a infirmierilor, că ar fi necesar înființarea unui post de sororă de caritate, ocupat de o soră dela institutul sororilor de caritate din București, ce se află sub patronagiul direct al M. S. Reginei noastre. Prin această sororă de caritate vom câștiga încă un agent important în psihoterapie.

11) Aplicarea riguroasă pentru același motiv al legii asupra alienaților art. 4 aliniatul 4, și al regulamentului institutului nostru la art. 16, adică că medicul secundar numit prin concurs, va locui în institut. Această dispoziție indispensabilă s'a admis deja de d-voastră și se va pune în executare la numirea titularului definitiv.

12) În interesul unui mers ireproșabil al serviciului, trebuie revizuit și complectat regulamentul nostru interior. Apoi conform legii asupra alienaților artic. 3 alin. 4 acest regulament urmează a fi aprobat de ministerul de interne.

13) Înființarea unui atelier de croitorie și altul de cizmărie. Materialul brut vom cumpăra în regie, iar îmbrăcămintea și încălțăminte va fi confecționată după măsura individului. Prin aceasta vom avea importante avantaje. Imbrăcămintea fiind ajustată după corp, bolnavul va prezenta o înfățișare mai estetică, căci nu trebuie uitat că mulți bolnavi rămân internați zecimi de ani. Prin crearea de ateliere de croitorie și cizmărie, bolnavi apti de lucru îi vom ocupa, iar unii mai tineri eventual chiar vor învăța unul din aceste mește-

șuguri, ce în urmă le poate folosi eșind vindecați. Leafa celor doi maștri necesari, nu cred că va fi mai mare de cât ceea ce noi dăm ca beneficiu furnizorului îmbrăcămintelor și încălțămintelor gata. Pe lângă că bolnavii nu se vor prezenta în niște haine defectuos cârpite, vom mai face o mare economie în încălțăminte lor. Avem în magazie sute de perechi de încălțăminte defectoase, care fiind reparate pot fi bine purtate; dar repararea căroră afară din spital ar costa aproape tot atâta cât confecționarea unor încălțăminte noi.

14) Am arătat că în străinătate, în instituttele curative, bolnavi atinși de infirmități cerebrale ereditare și incurabile, nu se primesc, pentru acești nenorociți există aziluri speciale. Pentru un institut mixt ca al nostru, acești incurabili mai toți cu totul inofensivi, prezintă marele inconvenient că ne ocupă pentru zeci de ani aproape jumătate din numărul paturilor; de aceea suntem nevoiți a refuza primirea de pacienți curabili din cauza aglomerării. Din aceste motive ar fi indicat a preface micul spital de la Rojiște într'un azil de infirmi, unde vor fi evacuați toți idioți, imbecili și surdo-muți, care se îngrămădesc în institutul nostru, sustrăgând astfel un mare număr de paturi de la adevărata lor destinațiune. Spitale avem destule în țară, dar aziluri pentru infirmi cerebrali de loc.

15) Aplicarea gradațiunei în remunerația anuală a personalului întreg, conform regulamentului Epitropiei, tipărit, dar nesancționat de Minister și deci pus la dosar. Dacă merită vre-un funcționar fie el mare, fie

el mic, o îmbunătățire a soartei sale, sunt în prima linie cei însărcinați cu căutarea și îngrijirea alienaților. Am arătat mai sus, cum acest adevăr a pătruns adânc în sferile administrative ale Germaniei, acordând unui simplu infirmier îmbunătățiri pecuniare succesive de la 30 mărci până la 120 lunar, plus încă alte avantaje pentru cei cu familie, în fine asigurarea bătrânețelor lor printr'o pensie. Noi să dăm dupe puterile noastre, dar să dăm ceva. Dacă un funcționar are îndatoriri și obligațiuni, el are însă și drepturi câștigate prin muncă și abnegațiune.

24 16) Domnilor Epitropi! Ați observat că în prezenta dare de seamă termenul de „ospiciul de alienați” ori numai „ospiciul” nu-l întrebuițez de loc. Iată motivul. Această terminologie este improprie, ea nu corespunde realității, nici necesităților zilelor noastre.

Sub denumirea de „ospiciu” după excelentul dicționar universal al limbei române de L. Șăineanu noi înțelegem: 1) casa de caritate în care se hrănesc săraci, bătrâni și infirmi; 2) casa în care călugări dau ospitalitate drumeților.

În adevăr de la ospitalitatea călugărească derivă chiar nominațiunea de ospiciu sau ospiciu de alienați, căci împreună cu drumeți se adăposteau prin chiliile bisericilor ori ale mănăstirilor și alienați în mod temporar, iar cu timp adăpostirea temporară a devenit permanentă. Dar nu era de cât un fel de azil, unde alienatul era simplamente secfestrat. Tratament sistematic medical nu exista. Astfel cuvântul de „ospiciu”

era nemerit pentru vechea instalațiune în curtea bisericești până în anul 1890, dar era impropriu pentru noua instalațiune sistematică actuală. Cuvântul de „alienați” asemenea nu corespunde realității nici exigențelor actuale. Nu toți pacienții noștri au fost atinși de afecțiuni mintale, am avut mulți nevropați, adică atinși de boale nervoase precum: histerie, epilepsie, neurastenii etc.; ori indivizi în simpla observațiune, care nu au fost de loc bolnavi. Apoi de cuvântul „alienat” poporul are totdeauna aversiune. Multe familii ezită din cauza acestui cuvânt pus pe frontispiciul clădirii, de a interna pe bolnavii lor. În casa de alienați, poporul găsește ceva sinistru,—reminiscență a tristei epoci, în care alienatul era considerat nu ca un bolnav de creier ci, ca un fermecat de draci și satana.

Germanul a introdus de mult termeni ca „*Geisteskrank*” și „*Gemütskrank*”, adică „bolnav psihic” „bolnav sufletește”, „psihoza”, termeni frumoși, nu ca brutalele „nebun” sau „alienat”.

Astfel dar se impune din toate punctele de vedere o denumire mai actuală. Denumirea cea mai nemerită este „sanatoriu”. Institutele similare din străinătate poartă toate numirea de „*Sanatorium*” sau „*Heilanstalt*” ceea ce este sinonim. Numele de „sanatoriu” corespunde just adevărului și pentru institutul nostru. În lucrarea mea „*Darea de seamă pe ani 1891—1904*” publicat în 1905, arăt, că la un total de 635

bolnavi admiși, am avut 32 % vindecați și 23 % ameliorați. La un asemenea rezultat curativ nu mai poate fi vorba de „ospiciu“ ori „azil“, adică loc de internare sau de îngrijire pentru incurabili și infirmi. Aceste două denumiri corespund cu „Pflegeanstalt“ la Germani.

Astfel dar propun schimbarea denumirii improprie și învechite de „Ospiciul de alienați Madona-Dudu“ în denumirea de „*Sanatoriul Madona-Dudu pentru boale nervoase și psihice*“ sau mai pe scurt „*Sanatoriul Madona-Dudu*“, ceea ce corespunde realității și actualității.

Cu aceasta mai satisfac o cerere frecuent repetată din partea celor mai multe familii a bolnavilor internați.

Domnilor Epitropi!

Iată dezideratele, din cari unele urmează a fi satisfăcute chiar prin viitorul budget 1908—1909, iar altele treptat în fiecare an. Numai astfel vom putea menține institutul nostru la nivelul institutelor moderne similare și vom conserva buna reputațiune de azi, atât în lumea laică cât și în cea medicală.

Termin cu cuvintele deja citate din raportul pe anul trecut: *Nu putem avea pretențiune a mări institutul nostru la sutimi de paturi, dar avem ambițiunea ca institutul nostru deși mic, dar să fie bine întreținut și perfectamente înzestrat cu toate mijloacele curative moderne.*

Primiți, vă rog, Domnilor Epitropi, încredințarea distinsei mele stime.

D-r. George Mileticiu.

Medic-Primar.

Craiova, 7 August 1907.

